

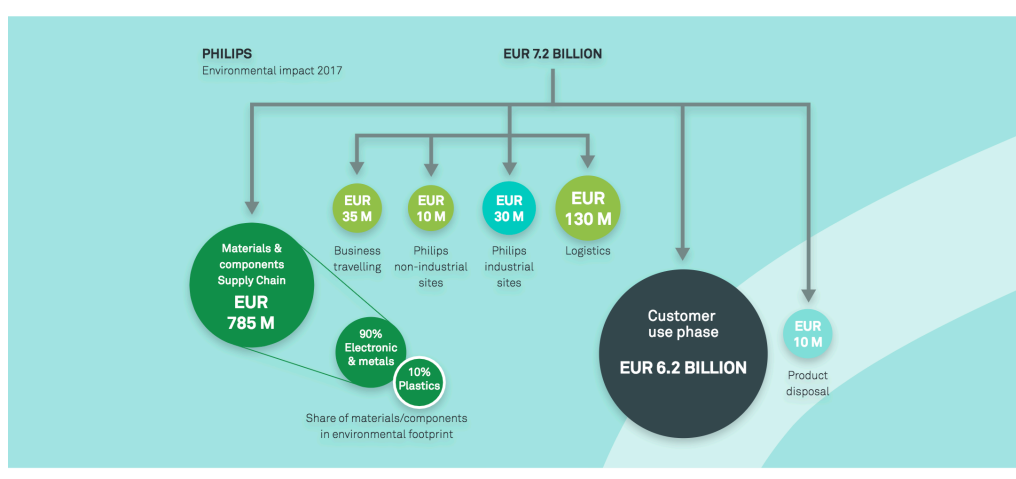
Ontwikkelingen jaarverslaggeving 2018

Financiële en niet-financiële verslaggeving integreren steeds vaker

Ook dit jaar zien we weer meer en verbeterde geïntegreerde jaarverslagen, waarbij financiële en niet-financiële informatie in samenhang worden gepresenteerd. Leidraad daarbij is de vraag 'Aan welke informatie heeft mijn doelgroep behoefte?' Met name het nieuwe, internationale duurzaamheidskader van de VN met de zeventien *sustainable development goals* (SDG's) zorgt daarbij voor een verdere verdieping van de niet-financiële informatie.

Daarnaast zien we dat jaarverslagen steeds vaker infographics bevatten, die de lezer snel inzicht geven in de cijfers. Ook bevatten ze meer gekwantificeerde doelstellingen en wordt er uitvoeriger gerapporteerd over de voortgang ervan. Voorbeelden van dergelijke jaarverslagen zijn die van Akzo, Shell en NS.

In enkele jaarverslagen, bijvoorbeeld in dat van Philips, zien we ook een milieu-winst-en-verliesrekening. Dit *environmental profit and loss account* (E P & L) is gebaseerd op *life cycle analysis* (LCA). Het maakt de effecten van organisatieactiviteiten op maatschappij en milieu inzichtelijk en drukt deze uit in een monetaire waarde.

Figuur 1: milieu-winst-en-verliesrekening Philips

In 2017 had Philips een negatief milieueffect van 7,2 miljard euro (zie figuur 1). Van dit bedrag werd 3 procent veroorzaakt door de directe uitstoot van Philips. Het belangrijkste milieueffect (86 procent) kwam echter voor rekening van de gebruikers van Philips-producten. Door haar milieueffecten te monetariseren heeft het bedrijf een duidelijk beeld gekregen van waar in de keten het milieueffect het grootst is. Op deze manier kan Philips actief sturen op het verbeteren van de energie-efficiëntie van zijn producten en zo direct zijn impact op het klimaat verkleinen.

Van de 25 AEX-fondsen passen ondertussen 13 van de 25 ondernemingen geïntegreerde verslaggeving ofwel *integrated reporting* (IR) toe. Bij AMX zijn het er acht, bij de ASx slechts vier. Een van de belangrijke doelen van IR is het verbeteren van de transparantie en relevantie van het jaarverslag. Om het verslag relevant en leesbaar te houden, wordt vaak een richtlijn van maximaal 100 tot 150 pagina's genoemd. Dit zou moeten leiden tot compactere verslagen. Toch hebben de AEX-fondsen met 228 pagina's gemiddeld de dikste jaarverslagen.

Begin augustus heeft het International Integrated Reporting Council (IIRC) de <IR> Academic Database geïntroduceerd. Deze bevat meer dan tweehonderd academische IR-studies en is daarmee volgens de IIRC de uitgebreidste verzameling van wetenschappelijk onderzoek naar de impact van integrated reporting. De database moet het centrale punt worden voor academisch onderzoek naar geïntegreerde rapportage en geldt als aanvulling op het wereldwijde <IR> Academic Network.

Overstap van GRI G4 naar Standards

De GRI-G4 richtlijn voor rapporteren is in 2017 opgevolgd door de GRI Standards. Deze zijn verplicht voor alle GRI-verslagen die verschijnen na juli 2018. Met de Standards wil het Global Reporting Initiative (GRI) meer normbepalend worden. Zo schrijft GRI strikter voor wat bedrijven binnen de aspecten *moeten* of juist *mogen* rapporteren. De opvallendste aanpassing is de indeling in zes verschillende, aan elkaar gerelateerde standaarden (de GRI Standards) die dankzij een modulaire opbouw gemakkelijker geactualiseerd kunnen worden. Duidelijk herkenbaar hierin is de opbouw van de GRI-tabel. Hoewel bedrijven nog steeds konden kiezen tussen de *core* en *comprehensive* optie, heeft een groot aantal bedrijven in 2017 al de stap gemaakt van GRI G4 naar Standards.

Voorzichtige stappen vooruit voor de SDG's

De belangstelling van bedrijven voor de UN Sustainable Development Goals is sinds de aankondiging ervan in september 2015 sterk toegenomen. Onderzoek van de Vereniging van Beleggers voor Duurzame Ontwikkeling (VBDO) bij 35 Nederlandse beursgenoteerde bedrijven laat zien dat in 2017 belangrijke vooruitgang is geboekt met de SDG's. Veel bedrijven zijn zich hiervan bewust en hebben de belangrijkste doelen voor hun bedrijf geïdentificeerd. Bovendien zijn zij druk bezig om de doelstellingen te integreren in hun bedrijfsvoering en verslaglegging. Toch zijn deze doelstellingen nog niet sterk ontwikkeld. Zo zijn er ook nog altijd veel bedrijven die geen doelstellingen hebben en geen indicatoren gebruiken om hun voortgang te bekijken. Bovendien communiceren ze niet gebalanceerd over de eventuele negatieve impacts die wél interessant zijn voor belanghebbenden.

Bijna alle bedrijven verwijzen in hun jaarverslag of andere openbare communicatie naar de SDG's. In 2017 ondernamen 26 bedrijven concrete acties om deze te behalen. Het jaar ervoor waren dat er nog maar 16. Ook werken bedrijven steeds vaker in dit kader samen, zowel met publieke als private partners. De volgende stap is om in 2018 concrete, meetbare en tijdsgebonden doelstellingen voor hun bijdrage te formuleren, wat nu vaak niet het geval is.

Beter inzicht in de impact van klimaatverandering op bedrijfsniveau

Ondernemingen benoemen klimaatverandering nauwelijks als een financieel risico voor hun bedrijfsvoering. Van de bedrijven die klimaatverandering wel zien als een potentieel risico geeft een beperkt aantal in het jaarverslag concreet en cijfermatig inzicht in de mogelijke financiële gevolgen ervan. Dit blijkt uit de Survey of Corporate Responsibility Reporting 2017, een internationaal onderzoek dat KPMG iedere twee jaar uitvoert onder bijna vijfduizend ondernemingen. Dit rapport werd eind 2017 gepubliceerd.

In augustus 2018 heeft hoogleraar Dick de Waard het artikel *Klimaatverandering veroverd een plekje in het jaarverslag* gepubliceerd. Hiervoor heeft hij van 45 jaarverslagen van beursgenoteerde ondernemingen onderzocht in hoeverre klimaatverandering deel uitmaakt van de risicoanalyse van de onderneming. Ook heeft hij gekeken of en hoe klimaatverandering is opgenomen in de strategie van de onderneming en tot welke concrete lange- en kortetermijndoelen dit heeft geleid. Vervolgens heeft De Waard in kaart gebracht of en op welke wijze de bedrijven informatie geven over de feitelijke uitstoot van broeikasgassen en tot welke analyses dit heeft geleid. Ten slotte heeft hij onderzocht of de aanvullende analyses worden gemaakt vanuit actuele frameworks ten aanzien van de monetarisering van de impact van ondernemingen op het klimaat en van klimaatverandering. Het artikel van De Waard met een uitgebreide beschrijving van de uitkomsten, is opgenomen in de bijlage.

Figuur 2 geeft een overzicht van de aandacht voor klimaatverandering in jaarverslagen.

Risicoanalyse – klimaat als risico	uitgebreid 6	beknopt 6	niet 33
Strategie	uitgebreid	een item	niet
- verwijzing naar SDGs	9	22	14
- klimaat als thema	15	15	15
Doelstellingen toegelicht	lange termijn 24/45 X	korte termijn 10/45 X	Als KPI X 11/45
Uitkomsten van het jaar toegelicht	uitkomst 2017 32	toelichting 13	26 19
De uitkomsten vergeleken met voorgaande jaren	>2 jaar 14	2 jaar 5	1 jaar 9 niet 17
Overige informatie	GHG protocol 22/45	pricing schade 4/45	TCFD 7/45

Overigens heeft de financiële sector al eerder aangegeven behoefte te hebben aan betere gegevens van bedrijven over de financiële impact van klimaatverandering op hun bedrijfsvoering. De sector heeft deze gegevens nodig om klimaatrisico's beter te integreren in haar investeringsbeslissingen. Dit blijkt uit een in april verschenen eindrapport van de werkgroep Klimaatrisico's van het Platform voor Duurzame Financiering. Dit platform bestaat uit het Verbond van Verzekeraars, de Pensioenfederatie, de Dutch Fund and Asset Management Association, de Nederlandse Vereniging van Banken, het ministerie van Financiën, het ministerie van Economische Zaken en Klimaat, het Sustainable Finance Lab, de Autoriteit Financiële Markten en De Nederlandsche Bank.

Transparantiebenchmark komt eind 2018 met nieuwe criteria

De Transparantiebenchmark (TB) bestaat al meer dan een decennium en heeft als doel de kwaliteit en transparantie van (maatschappelijke) jaarverslagen van de 500 grootste bedrijven van Nederland te bevorderen. Op basis hiervan reikt het ministerie van Economische Zaken en Klimaat in samenwerking met de Nederlandse Beroepsorganisatie van Accountants (NBA) jaarlijks de Kristalprijs uit aan het bedrijf met de beste MVO-verslaglegging. Omdat de Transparantiebenchmark voortaan tweejaarlijks wordt vastgesteld, wordt de Kristalprijs in 2018 uitgereikt als themaprijs. In 2019 (over verslagjaar 2018, dus nu al relevant!) zal de TB met nieuwe criteria komen. Deze zijn waarschijnlijk meer gericht op onder andere de SDG's en Science Based Targets. Ten slotte wordt verwacht dat per industrie verschillende vragen worden gesteld, en dat de focus meer zal komen te liggen op genomen acties en resultaten tijdens de verslaggevingsperiode.

De Kristalprijs 2018 is bestemd voor de organisatie met het meest inspirerende voorbeeld van ketentransparantie in het jaarverslag. Ketentransparantie is een van de basisprincipes van maatschappelijk verantwoord ondernemen (MVO). Veel organisaties zijn transparant over een (deel van) hun ketens, andere bedrijven worstelen nog met ketenverantwoordelijkheid en de transparantie daarover. Belangrijk bij de beoordeling voor de Kristalprijs is of organisaties in geval van problemen openstaan voor kritiek en hun verantwoordelijkheid nemen. Veel bedrijven reageren vooral defensief en ook pas niet eerder dan nadat ze in de media zijn gekomen.

Relevante punten voor de jaarverslaggeving boekjaar 2018:

- EU-regelgeving over rapportage van niet-financiële informatie
- nieuwe generatie GRI Sustainability Reporting Standards
- vernieuwde Corporate Governance Code
- aangepaste criteria transparantiebenchmark
- verdere uitwerking mondiale duurzaamheidsdoelen, SDG's.

Erica Jonkergouw

Augustus 2018

Amsterdam: 020 673 33 70
Rotterdam: 010 341 15 65
Mobiel: 06 53 52 96 69

[Website](#) | [Email](#)

KLIMAATVERANDERING VEROVERT EEN PLEKJE IN HET JAARVERSLAG

PROF. DR. DICK DE WAARD RA

INLEIDING

Sinds 2015 hanteert de Verenigde Naties de Sustainable Development Goals (SDGs). Dit zijn 17 doelstellingen op het gebied van gelijke verdeling van welvaart, gelijke behandeling van en gelijke kansen voor mensen en bescherming van de planeet. Als het gaat om de bescherming van de planeet, is in het kader van deze bijdrage SDG 13 relevant: "Take urgent action to combat climate change and its impacts". De redactie van deze doelstelling suggereert een brandend platform. Klimaatverandering wordt gezien als een groot risico. Omdat ondernemingen een breed gedragen rol wordt toegedicht in de realisatie van (een belangrijk deel van) de SDGs, is het interessant om in de jaarverslagen van ondernemingen na te gaan of en op welke wijze zij invulling geven aan hun bijdrage aan de realisatie van specifiek deze doelstelling. Is sprake van samenhangende informatie die inzicht geeft in de feitelijke doelen, acties en uitkomsten, of heeft de informatievoorziening door ondernemingen de kenmerken van een streven naar legitimatie? Het in deze bijdrage beschreven onderzoek is verricht op de jaarverslagen (het annual report 2017) van ondernemingen die zijn genoteerd aan de AEx en AMx. Op het moment dat dit onderzoek werd uitgevoerd hadden vijf ondernemingen hun jaarrekening/jaarverslag nog niet via Internet gepubliceerd. Het onderzoek is om die reden uitgevoerd op 45 beursgenoteerde ondernemingen in Nederland. De waarnemingen in

dit onderzoek beperken zich tot de informatie die is opgenomen in de jaarverslagen van de betrokken ondernemingen. Daarmee kan geen uitspraak worden gedaan over de feitelijke activiteiten van deze ondernemingen op het gebied van de beperking van hun CO2-impact, maar over dat wat zij daarover hebben opgenomen in het jaarverslag.

Het onderzoek is ingericht conform de cyclus: risicoanalyse, strategievorming, doelen stellen, realisatie van de doelen en analyse van de uitkomsten. Dit houdt in, dat door een inhoudsanalyse in de jaarverslagen is onderzocht in hoeverre klimaatverandering deel uitmaakt van de risicoanalyse van de onderneming, of en hoe klimaatverandering is opgenomen in de strategie van de onderneming en tot welke concrete lange en korte termijn doelen dit heeft geleid. Vervolgens is in kaart gebracht of en op welke wijze informatie wordt gegeven over de feitelijke uitstoot van broeikasgassen en tot welke analyses dit heeft geleid. Tenslotte is onderzocht of aanvullende analyses worden gemaakt vanuit actuele frameworks ten aanzien van de monetarisering van de impact van ondernemingen op het klimaat en van klimaatverandering. In Tabel 1 zijn de uitkomsten van dit onderzoek gecomprimeerd weergegeven. Aansluitend worden deze uitkomsten vanuit iedere fase in de cyclus nader toegelicht. Tenslotte wordt in de conclusie paragraaf ingegaan op de samenhang in deze uitkomsten.

Tabel 1: overzicht aandacht voor klimaatverandering in jaarverslagen 2017 AEx en AMx

Risicoanalyse – klimaat als risico	uitgebreid 6	beknopt 6	niet 33
Strategie	uitgebreid	een item	niet
- verwijzing naar SDGs	9	22	14
- klimaat als thema	15	15	15
Doelstellingen toegelicht	lange termijn 24/45 X	korte termijn 10/45 X	Als KPI X 11/45
Uitkomsten van het jaar toegelicht	uitkomst 2017 32	toelichting	
		13	26 19
De uitkomsten vergeleken met voorgaande jaren	>2 jaar 14	2 jaar 5	1 jaar 9 niet 17
Overige informatie	GHG protocol 22/45	pricing schade 4/45	TCFD 7/45

RISICOANALYSE

Volgens artikel 2 BW 391:1 dient het bestuursverslag van een onderneming onder meer een beschrijving te bevatten van de voornaamste risico's en onzekerheden waarmee de rechtspersoon wordt geconfronteerd. In dit artikel is tevens geregeld, dat in het bestuursverslag – indien dit het inzicht ten goede komt – ook informatie wordt verstrekt over milieugerelateerde aangelegenheden. De impact op klimaatverandering varieert per onderneming, maar uit het onderzoek komt naar voren, dat zes van de 45 ondernemingen in de risicoanalyse gericht aandacht besteden aan klimaatverandering, weer zes andere ondernemingen gaan hier (zeer) beknopt op in en het overgrote deel – bijna driekwart van de ondernemingen – besteedt in de risicoanalyse hieraan geen aandacht.

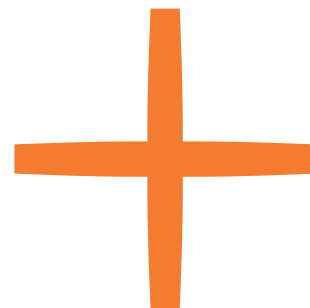
Daar waar ondernemingen aandacht hebben voor klimaatverandering vanuit het risicoperspectief, betreft dit nog overwegend de impact van de activiteiten van de onderneming op het klimaat en in zeer beperkte mate de impact van klimaatverandering op de activiteiten van de onderneming. In het TCFD rapport (TCFD, 2017) is uitgewerkt dat klimaatverandering door tal van (afgeleide) factoren een materiële impact op de strategie van de onderneming kan hebben. Dit kan leiden tot concrete risico's waar de onderneming aandacht aan dient te besteden, zie ook hierna.

STRATEGIE

Als van ondernemingen wordt verwacht dat zij een belangrijke bijdrage kunnen leveren aan de realisatie van de Sustainable Development Goals, dan is de vraag gerechtvaardigd of ondernemingen bij het uitwerken van hun strategie ook concreet rekening houden met deze SDGs. Uit de analyse van de jaarverslagen blijkt, dat veel ondernemingen de SDGs in het vizier hebben, hetgeen bij negen ondernemingen leidt tot een min of meer uitgebreide toelichting op de relatie tussen diverse SDGs en de activiteiten van de onderneming. Bij 22 ondernemingen blijft dit nog beperkt tot een beknopte verwijzing naar de SDGs als geheel en bij 14 ondernemingen wordt in het geheel geen aandacht besteed aan de SDGs.

Los van de relatie met de SDGs is onderzocht in welke mate de ondernemingen in de toelichting bij de strategie van de onderneming aandacht besteden aan de impact van de onderneming op klimaatverandering, en dan blijkt dat dit evenredig is verdeeld. Een derde (15) van de ondernemingen gaat hier min of meer uitgebreid op in (waarbij overigens wel een duidelijke relatie met de SDGs wordt gelegd), terwijl een derde klimaatverandering slechts benoemt als een vraagstuk en een derde in het geheel geen

DIT KAN LEIDEN
TOT CONCRETE
RISICO'S WAAR DE
ONDERNEMING
AANDACHT AAN
DIENT TE
BESTEDEN.

Prof. dr. **Dick de Waard** RA
is hoogleraar Auditing bij
de vakgroep Accountancy
van de Rijksuniversiteit
Groningen

aandacht hieraan besteedt. Ondanks dat de exacte verdeling iets afwijkt, komt dit redelijk overeen met de aandacht die ondernemingen besteden aan de SDGs.

De ondernemingen die ruim aandacht besteden aan het belang van klimaatverandering geven tevens uitgebreide kwalitatieve toelichtingen bij de acties die de onderneming plant om te komen tot de reductie van CO₂-uitstoot.

DOELEN STELLEN

De strategie wordt geconcretiseerd in heldere doelstellingen voor de korte en lange termijn. Opneming van de doelstellingen in het jaarverslag geeft inzicht in de concreetheid van de strategie en biedt een mogelijkheid voor analyse ten opzichte van de realisatie.

De doelen van de ondernemingen die deze hebben toegelicht, zijn uitgedrukt in tonnen CO₂-uitstoot maar vooral in een percentage te reduceren CO₂-uitstoot. Dit betreffen over het algemeen vooral de lange termijn doelen die moeten zijn gerealiseerd in 2025 of 2030. Ongeveer de helft van de ondernemingen (24 van de 45) licht hun lange termijn doelen toe en iets minder dan de helft daarvan (10 van de 45 ondernemingen) geeft ook informatie over de korte termijn doelen. Hiervan geven negen ondernemingen informatie over zowel de lange als korte termijn doelen en geeft één onderneming uitsluitend informatie over de korte termijn doelen. In de situatie dat de korte termijn doelen niet zijn gegeven, is niet vast te stellen of de onderneming op koers ligt.

In veel jaarverslagen is – veelal in het eerste deel van het verslag – een overzicht opgenomen met relevante kengetallen (KPIs). Dit overzicht laat zien welke kengetallen de ondernemingsleiding van belang vindt. In dit overzicht is in 11 van de gevallen ook de CO₂-uitstoot of CO₂-reductie als KPI opgenomen. Dit betreffen vooral de ondernemingen die klimaatverandering ook als belangrijk strategisch thema hebben toegelicht. Van deze ondernemingen hebben er zes ook inzicht gegeven in zowel de korte als lange termijn doelen en hebben drie inzicht gegeven in de lange termijn doelen, de resterende twee hebben alleen een KPI opgenomen.

WAT ECHTER IN
VRIJWEL ALLE
VERSLAGEN
ONTBREEKT, IS
EEN ANALYSE VAN
DE GEREALISEERDE
UITSTOOT TEN OP-
ZICHTE VAN HET
ACTIVITEITEN-
NIVEAU VAN DE
ONDERNEMING.

REALISATIE

Tenslotte zal in het jaarverslag informatie moeten worden gegeven over de feitelijke uitkomsten. In het geval van klimaatverandering draait dit met name om de prestaties van de onderneming op het gebied van de reductie van CO₂-uitstoot. Wat opvalt in de analyse is dat van de 13 ondernemingen die geen inzicht geven in de uitkomsten 2017, er 11 in het geheel niets schrijven over klimaatverandering en de rol van de onderneming ter zake. Daar staat tegenover dat van de 26 ondernemingen die de uitkomsten van 2017 vermelden en nader toelichten, er 11 (met name de ondernemingen die klimaatverandering zien al strategisch vraagstuk) in een separate paragraaf in het jaarverslag op dit vraagstuk en de realisatie ingaan. Dit zijn met name de ondernemingen die klimaatverandering zien als strategisch vraagstuk.

Om te kunnen waarnemen wat de waarde is van de gerealiseerde uitstoot, is het relevant om de uitkomsten van 2017 te plaatsen in een historisch perspectief. In 17 van de onderzochte verslagen zijn vergelijkende cijfers niet gegeven en in 14 van de verslagen wordt daarentegen inzicht verschaft in het verloop van de uitkomsten over een langere periode. Wat echter in vrijwel alle verslagen ontbreekt, is een analyse van de gerealiseerde uitstoot ten opzichte van het activiteitenniveau van de onderneming. Informatie over de productieomvang en het aantal productielocaties kan worden gebruikt voor het bepalen van een relatieve CO₂-uitstoot. Hiermee wordt het inzicht in de feitelijke waarde van de gerealiseerde CO₂-uitstoot vergroot.

De kern van de uitkomsten van het onderzoek is derhalve dat concrete informatie omtrent de uitstoot in tonnen en in reductiepercentages in veel verslagen wordt gepresenteerd, maar dat de nadere toelichting niet het gewenste inzicht in de feitelijke waarde van deze uitkomsten verschaft.

AANVULLENDE INFORMATIE

De invloed van een onderneming op het klimaat reikt verder dan alleen de uitstoot van broeikasgassen door de verbranding van fossiele brandstoffen. Ondernemingen dienen bij het beoordelen van de kwaliteit en maatschappelijke impact van hun activiteiten oog te hebben voor de keten waarbinnen zij opereren. Door het Greenhouse Gas Protocol Initiative is een eenvoudig verslaggevingsraamwerk uitgewerkt om inzicht te geven in de invloed van de onderneming binnen de keten: het GHG Protocol. Dit raamwerk is uitgewerkt in 3 scopes voor uitstoot van broeikasgassen, waarbij onder scope 1 de directe uitstoot door verbranding van fossiele brandstoffen wordt gepresenteerd. Onder scope 2 wordt de indirecte CO₂-uitstoot gepresenteerd door elektriciteitsgebruik (de uitstoot van CO₂ vindt dan plaats bij de energieproducent) en onder scope 3 wordt inzicht gegeven in de indirecte CO₂-uitstoot door inkoop van diensten en producten bij derden. In de helft van de jaarverslagen (22 van de 45 verslagen) is de CO₂-uitstoot in meer of mindere mate gepresenteerd met gebruikmaking van het raamwerk van het GHG Protocol, waarbij het slechts in enkele gevallen voorkomt dat het hele raamwerk wordt benut. Met name de informatie over scope 3 blijft achterwege.

Tenslotte is onderzocht in hoeverre ondernemingen een prijskaartje hangen aan klimaatverandering. Dit prijskaartje heeft twee dimensies. De eerste dimensie is de maatschappelijke schade die wordt veroorzaakt door de uitstoot van broeikasgassen: pricing. De tweede dimensie is de financiële impact van klimaatverandering op de onderneming zelf: climate-related financial disclosures. Er zijn slechts vier ondernemingen die informatie geven over pricing. Deze toelichtingen variëren van een korte beschrijving tot een uitgebreide toelichting bij de werkwijze en het concreet noemen van de gehanteerde prijs per ton CO₂. Deze ondernemingen rapporteren hun CO₂-uitstoot ook met gebruikmaking van het GHG Protocol.

DE TWEEDE DIMENSIE IS DE FINANCIËLE IMPACT VAN KLIMAAT- VERANDERING OP DE ONDERNEMING ZELF: CLIMATE- RELATED FINANCIAL DISCLOSURES.